

Esrâr Dede'nin Mübârek-Nâme Adlı Mesnevisi

Hikmet ATİK

Dr., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Abstract: *Masnavi of Asrâr Dada Names Mubârek-Nâme. In addition to his Dîvân, he has a mesnevî which is titled Mübârek-nâme. Among his other works are Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye, Fütüvvet-nâme, and Lügat-i Talyân. We aim present the life of Esrâr Dede, his literary career, and his work Mübârek-nâme. Esrâr Dede had grown under the influence of the last representative of Dîvân literature Şeyh Gâlip. His poems are sensual, emotional and artful.*

Key Words: *Esrâr Dede, Mübârek-nâme, Sema', Aşk, Mevlevî.*

Giriş

Esrâr Dede, 18. Yüzyılın ikinci yarısında yetişen, şâirliği ve tezkireciliği ile ön plana çıkan önemli bir Mevlevî şâiridir. Kaynaklar 1748¹ yılında İstanbul Sütlüce'de doğduğunu ve asıl adının Mehmet olduğunu belirtir.²

Kaynaklarda Esrâr'ın toplum içindeki statüsü ve tahsili hakkında yeterli bilgi olmamasına rağmen yazmış olduğu eserler onun ilmî ve edebî yönüyle ilgili bilgileri ihtiva etmektedir. Eserlerinden onun ilmî ve edebî yönünü

¹ Esrâr Dede'nin doğum tarihini Saadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri* (İstanbul 1936, III/1344-1352) adlı eserinde 1748 olarak verir. Fakat bu tarih hiçbir kaynağa dayanmamaktadır. Daha sonraki yapılan çalışmalarda da bu tarih kabul edilerek çalışmalar devam etmiştir. Biz de makalemizde bu tarihe itibar ediyoruz.

² Saadettin Nüzhet Ergun, *Türk Şâirleri* III/1344-1352 İstanbul 1936, İlhan Genç, *Esrâr Dede, Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yay., Ankara 2000, s. X.

anlamak mümkündür. Meselâ *Tezkire*³ ve *Divân*'ındaki Arapça ve Farsça şiirler onun bu dillere de vâkıf olduğunu gösterir. Ayrıca *Divân*'ında bulunan Rumca mülemma⁴ ve *Lügat-i Talyân*⁵ adlı eserinden de bu dilleri de bildiği anlaşılmaktadır.

Ancak, Esrâr'ın bu dilleri nerede, nasıl ve hangi seviyede bildiğine dair tam bilgiler kaynaklarda mevcut değildir. Bu kadar fazla lisanı bir arada bilmesi ve bu dillerde şiirler yazıp eserler vermesi, Esrâr'ın çok iyi bir tahsili olduğunu ve kendisine sağlanan tahsil imkânlarını çok iyi değerlendirdiğini göstermektedir.

Yine Esrâr'ın yazmış olduğu üç nüsha Şeyh Galip Divânı onun biraz da hat sanatı çalıştığını ve yazısının çok güzel olduğunu önemli bir delildir.⁶

Belirttiğimiz gibi Esrâr Dede, Mevlevî bir şâirdir ve bu tarikata Şeyh Gâlip vasıtasıyla girmiştir.⁷ Sadettin Nüzhet Ergun, Esrâr'ın Mevlevîliğe girişi hakkında İhsan Mahvî'nin basılmamış olan eseri "*Mevlevî Şairleri*"nden Esrâr'daki Gâlip sevgisinden ve Mevlevîliğe girişinden bahsederek şu bilgileri veriyor: "...Bu sebeple Şeyh Gâlib'in Esrâr Dede üzerinde feyyâz bir tesiri vardır, fakat bu tesir Esrâr Dede'nin eşârından ziyâde hüviyyet-i dervîşânesinde, irfân-ı manevîsinde görülmektedir. Esrâr Dede tarîk-i feyz refîk-i Mevlevî'de mazhar olduğu mertebe-i ulviyeyi Şeyh Gâlip Dede'nin hadeka-i marifetinden müşâhede ettiği için:

Şadr-an-şadr eriştik bu deme
Dile gelmem kime geldim giderim

Zan olan yerde vücûdum yokdur
Zann-ı Gâlip'de velf müstetîrim

demiş, bütün irfâniyle şeyhine medyûn olduğunu ilan etmiştir."⁸

Yine Esrâr'ın *Divân* ve *Tezkire*'sindeki kendi ifadelerinden, ondaki Şeyh Gâlip sevgisi çok bellidir. *Divân*'daki şu beyit bu sevgiyi göstermeye güzel bir örnektir:

"Reh-i Monlâ-yı Rûmda Esrâr
Mürşidim her makamda Gâlip'dir"⁹

³ *Tezkire* için bkz., İlhan Genç, *age.*, s. XI.

⁴ Esrâr Dede, *Divân*, 1257, s. 40.

⁵ *Lügat-i Talyân*, Millet Ktp., Ali Emiri, Manzum, no: 766.

⁶ İlhan Genç, *age.*, s. XII, Saadettin Nüzhet Ergun, *age.* III/1344.

⁷ İlhan Genç, *age.*, s. XVIII.

⁸ S. Nüzhet Ergun, *age.*, III/1345.

⁹ Esrâr Dede, *Divân*, Takvim-i Vekâyi Matbaası, 1257, s. 63.

Mevlevîliğe intisap eden Esrâr Dede'nin bundan sonraki hayatı, mürşidi olan Şeyh Gâlib'in denetimi ve gözetimi altında devam etmiştir. Onunla her an beraber olacak kadar yakın dostluk kuran ve sohbetlerinde sürekli bulunan Esrâr, mürşidinin yanından hiç ayrılmamıştır.¹⁰

Esrâr'ın Mevlevîlikten önceki hayatı çok silik, içe dönük ve sessizdir. Bu sessiz olma özelliği daha sonra da devam etmiştir. Kendine Galata Mevlevîhânesi'nde bir oda verilmiştir.¹¹ Esrâr, bu odada münzevî bir şekilde yaşamış ve hayatını şiir yazarak verimli bir şekilde sürdürmüştür.

Esrâr Dede, 27 Receb 211/26 Ocak 1796 tarihinde vefat etmiştir. Galata Mevlevîhanesi'nin bahçesine Mevlevî dervişi Fasih Dede'nin yanına defnedilmiştir.¹²

Esrâr Dede'nin ölümü büyük yankılar uyandırmıştır. Gâlip bu duygulu ve vefalı müridinin vefatına çok üzülmüştür. Şeyh Gâlip bunu kaleme aldığı bir mersiyeyle anlatmıştır.¹³ Bu çok hüznü bir dille yazılan mersiye edebiyatımızın ve de Gâlip'in eşsiz şiirlerinden biridir.

Esrâr, Divan Edebiyatı geleneğiyle yetişmesine rağmen asıl ününü Mevlevîlik dairesinde kazanmıştır. Şiirlerinde Mevlevîliğe ait terim ve temaları işlemiştir.

Şiirinde ve irfanında en büyük etki sahibi Şeyh Gâliptir. O, yukarıda da belirttiğimiz gibi Şeyh Gâlikle çok iyi bir dosttur. Onun şiir sohbetlerine katılarak ondan çok etkilenmiştir. Zaten onu Mevlevîliğe kazandırıp şiir ve sanat yönünü geliştiren mürşidi Şeyh Gâliptir.

Esrâr şiirlerine de yansıdığı gibi çok duygulu ve rind-meşreb bir şairdir. *Divân*'ındaki "Duygulu, içli ve rind kişilik taşıyan tasavvufî şiirleri onun oldukça başarılı olduğunu kanıtlamaktadır."¹⁴ Yazdığı gazelerde "dert motifi"ni işleyişi onun duygulu bir şair olduğuna örnektir.

Esrâr Dede'nin kaleme aldığı beş tane eseri vardır. Bunlar: *Dîvân*,¹⁵ *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevlevîyye*,¹⁶ *Lügat-i Talyân*, *Fütüvvet-nâme*¹⁷ ve *Mübârek-nâme*'dir.

Bu eserlerden *Mübârek-nâme* dışındakiler üzerinde yapılan çalışmaları dipnotlarda belirtmiştik. *Mübârek-nâme*'nin nüshaları ve metni üzerinde ise ilk defa biz bu çalışmayı ortaya koymuş bulunmaktayız.

¹⁰ Bkz. Saadettin Nüzhet Ergun, *age.*, III/1345.

¹¹ S. Nüzhet Ergun, *age.*, III/1345.

¹² S. Nüzhet Ergun, *age.*, III/1345.

¹³ M. Muhsin Kalkışım, *Şeyh Gâlip Dîvân'ı*, Akçağ Yay., Ankara 1995, s.433.

¹⁴ İlhan Genç, *age.*, s. XXXII.

¹⁵ Osman Horata, *Esrâr Dede Hayatı, Eserleri ve Şiir Dünyası*, KB. Yay., Ankara 1998.

¹⁶ İlhan Genç, *age.*, s. 32.

¹⁷ Hasan Ali Kasır, "Türk Edebiyatında Fütüvvet-nâmeler ve Esrâr Dede Fütüvvet-nâmesi", *Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Ens. Dergisi*, Haluk İpekten Armağanı, 1993, s.107-130.

1-Mübârek-Nâme

Mübârek-nâme, Esrâr Dede'nin Mevlevî ayinlerinde yapılan semanın mahiyetini anlatmak üzere kaleme aldığı¹⁸ 145 beyitlik bir küçük mesnevîdir. *Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Esrâr, eserin giriş kısmında Mevlânâ'yı över. Bu övgü bazen çok fazla abartılır. Öyle ki Esrâr kainatın Mevlânâ'nın feyzinin nuruyla zuhur ettiğini söyleyecek kadar övgüsünü ileri götürür.

Esrâr Dede daha sonra da sema'ı detaylı olarak edebî bir dille anlatır. Ona göre sema meclisi; matemi-sevinci, soğuğu-sıcağı bir arada bulunduran; dervişleri aşk şarabının deryasına gark eden bir meclistir.

Mübârek-nâme'nin Süleymâniye Kütüphanesinde iki orijinal nüshası ve matbu *Divan*'ın (İst. 1257) sonunda bir nüshası bulunmaktadır (s.148-153). *Mübârek-nâme* ile ilgili daha geniş bilgi ve değerlendirme, eserin metni verildikten sonra bu çalışmamızda yapılacaktır.

1.1. Mübârek-Nâme'nin Nüshaları

Yaptığımız kütüphane çalışmaları ve katalog taramalarında Esrâr Dede tarafından kaleme alınmış olan *Mübârek-nâme*'nin iki tane yazma nüshasına ulaştık. Bunlar;

1.1.1. S1 Nüshası, *Mübârek-nâme-est*, Süleymâniye Kütüphanesi, Hâlet Ef., No: 694 (vr 115a-119a)

İstinsah Tarihi : 1809

Müstensih : İsmail b. Mustafa

Varak : 4, ölçü : 220x150 (265x120), satır: 19, yazı : talik, cilt: kırmızı meşin kaplı karton kapak, etrafı yaldızlı, kağıt : aharlı beyaz kağıt, zencirekli.

Baş: Bâreka'llâh ey 'ulûm-ı vahdet-i Monlâ-yı 'aşk
Hâzret-i Hünkâr-ı Ekber memleket-ârâ-yı 'aşk

Sonu: 'Aşk-ı Mevlânâ'dan itme gönlümü yâ Rab cüdâ
Ancağ ol lâzım baña dünya vü 'uqbâ bir yana

Esrâr'ın *Divân*'ının da bulunduğu bu nüshada, Hâlet Efendiye ait vakîf mührü, Mustafa Nûri Dede adına bir mühür ve Hekimbaşı Mesud Efendiye ait mülkiyet mührü vardır. Bu nüsha 143 beyitten oluşmuştur.

1.1.2. S2 Nüshası, *Mübârek-nâme-i Esrâr Dede*, Süleymâniye Kütüphanesi, Hacı Mahmut Efendi, No: 3741 (vr 141b-146b):

İstinsah Tarihi : 8 haziran 1839

Müstensih : Hacı Hüseyin Yâver

¹⁸ İlhan Genç, *age.*, s.32.

Varak : 6 , ölçü : 170x120 (265x120) , satır: 15, yazı : nestalik, cilt: sırtı ve kenarları meşin kaplı, üzeri ebrulu karton kapak; kağıt : aharlı beyaz kağıt.

Başı: Bâreka'llâh ey 'ulûm-ı vahdet-i Monlâ-yı 'aşk
Hâzret-i Hünkâr-ı Ekber memleket-ârâ-yı 'aşk

Sonu: 'Aşk-ı Mevlânâ'dan itme gönlümü yâ Rab cüdâ
Ancak ol lâzım baña dünya vü 'uqbâ bir yana

Başında Hacı Mahmut Efendi'nin vakıf mührü olan ve yine Esrâr'ın *Dîvân*'ını da içeren bu nüshada müstensih kaynaklı hatalar çoktur. Ayrıca bu nüshada, Hz. Peygamberimizin isimleri, Mevlânâ'nın adı, Şems-i Tebrîzî ve diğer tasavvuf büyükleriyle birlikte ismi geçen bazı şahıslar kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eser 145 beyittir.

Esrâr Dede tarafından kaleme alınan *Mübârek-nâme*'nin, klasik mesnevî geleneğinden farklı olduğu söylenemezse de onun ele alınarak bir makale içerisinde de olsa günümüz okuruna kazandırılmasının fayda sağlayacağına inandığımızdan üzerinde bu iddiasız çalışmayı gerçekleştirdik.

Mübârek-nâme'nin tenkitli metninin oluştururken, yukarıda tanıttığımız ve elimizde bulunan iki yazma nüshadan faydalandık. Çalışmamızda, tenkitli metin hazırlanmasında kullanılmakta olan bilimsel usullere riayet ederek *Mübârek-nâme*'nin tam bir nüshasını oluşturduk.

2. Mübârek-Nâme'nin Metni

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1-Bâreka'llâh ey 'ulûm-ı vahdet-i Monlâ-yı 'aşk
Hâzret-i Hünkâr-ı Ekber memleket-ârâ-yı 'aşk

2- Menşe'-i ser-çeşme-i nûr-i hâkîkatdir özüñ
Câmi'-i esrâr-ı erkân-ı tîrîkatdir sözüñ

3- Nûr-ı feyziñden zühûr itmiş bu cümle kâinât
Zâtıñı göstermede hâlka merâyâ-yı şîfât

4- Şemssîñ mahlûk şem'-i hüsününñ pervânesi
Rişte-i envârıñın cân baĝlu bir dîvânesi

1 memleket-ârâ-yı : mülket-ârâ-yı S1.

4 hüsününñ : hüsünñ S1.

- 5- Kible-i ehl-i nazar oldu anıñçün hazretiñ
Kim bilür herkes 'alâ qadr-i nazar mâhiyyetiñ
- 6- Hep 'avâlimden idüp cevân geldiñ âdeme
Künbed-i tâk-ı 'anâşırda idersiñ zemzeme
- 7- Nâgmelerle eylediñ her dürlü taħmîd ü senâ
Gâh tenzîh gâh teşbîh gâh illâ gâh lâ
- 8- Adını gerçi Celâlü'l-Haqq Rûmî söylediñ
Lîk gâh Âdem gehî Hâtem gehi Haydar didiñ
- 9- Âdemiyyet hâtemiyyet vaşfınıñ 'unvânıdır
Cân-ı 'âlemsin vücûduñ kâinâtıñ cânıdır
- 10- Devr-i Aħmed'de zuhûruñ oldu ħatmü'l-evliyâ
Sende zâhir oldu hep esrâr-ı ħatmü'l-enbiyâ
- 11- Evliyâ-i ħazreti'l-kuds-i Muħammed ser-te-ser
Hâtemiyyet sendedir diyü şehâdet itdiler
- 12- Şeyh Şadrü'l-Haqq u kuṭbu'l-'ârifîn İbn-i 'Arab
Senden aħz itdi Fütûhât-ı İlâhiyyâtı heb
- 13- Şeh Feridü'd-dîn-i 'Atṭâr u Senâyî mû-be-mû
Eyledi dergâhına şıdḳ-ı dil ile ser-fürü
- 14- Ey muħaqqıḳler saña burhân-ı tebşîr oldılar
Bende oldu saña o şâhân ki hep pîr oldılar
- 15- Senden aħz itdi rüsümüñ Şeh Bahâ-i Nakşbend
Zülfüne oldu seniñ sünbül gibi bir merd bend

5 bilür : bulur S2.

7 gehi Hâtem : - S1.

10 hep : - S2.

12 itdi : itdiler S2.

14 ey : ol S2.

- 16- Gülşenî gül-zâr-ı 'aşkıñda seniñ bülbül gibi
Rûşenî çeşm-i çerâğîñ yaqdı senden gül gibi
- 17- Nûr-ı vahdet zûlmet-i keşret celâl ile cemâl
Neydigin añlar iki harf-i lebinden ehl-i hâl
- 18- Meşnevî'den mısr'ayni oldı mürşid tâlibe
Bir beyit pesdir yeter irşâd 'aql-ı tâlibe
- 19- Lâ ile illâ'yı beyne'l-'uşbu'ayn eyler 'ıyân
Mazhar-ı zât olduğın iden bilür ehl-i beyân
- 20- Zîr-i destine alup kevn ü mekânın gerdişin
'Uşbu'ayn ile açar îmân ü küfrüñ bîhâşın
- 21- Destine mazhar yedü'llâh sırrı bî-çün ü çerâ
Şübhe yokdur bende ey 'ayn-i Muḥammed Muştafâ
- 22- Merḥabâ ey mazhar-ı esrâr-ı cümle enbiyâ
Merḥabâ ey ḥazretiñ burhân-ı cân-ı evliyâ
- 23- Merḥabâ ey rûḥu'l-kudüs âyinedâr-ı ḥazretiñ
Merḥabâ 'Îsâ vü cân müştâk-ı feyz-i şoḥbetiñ
- 24- Merḥabâ ey Nûḥ-ı tûfân-ı mezâhir merḥabâ
Merḥabâ kim bendedir dünyâ vü mâ-fihâ saña
- 25- Merḥabâ ey kâinâtıñ muḥlisi hem ḥâlişi
Merḥabâ sensiñ kemâle erdiren her nâkîşî
- 26- Merḥabâ ey mihr-i 'âlem-tâb-ı cân-ı cân-ı cân
Ey nihân-ender-nihân olan tecellî-i 'ıyân

21 bî-çün ü : bî çün - S2.

23 ey : - S2.

- 27- Merhabâ ey şûretiñ terkîb-i ma'nî-i ilâh
Merhabâ ey milket-i ma'nîde 'âlî pâdişâh
- 28- Merhabâ ey şâh-ı Mansûru'l-livâ-i dîn-i nev
Merhabâ ey Rûm'da ihyâ iden 'âyîn-i nev
- 29- Ehl-i Rûm'u eyleyen 'âyîn-i 'aşka âşnâ
Kudretiyle vaz' iden her gûşeye bir reh-nümâ
- 30- Nûrı ile on sekiz biñ 'âlemi memlû iden
'Arş ü ferşin arasın pür-nefha-i hû hû iden
- 31- Pertev-i ruhsârınıñ yek lem'ası hırşîd-i şûz
Şemsi pervâne ider envârı itdikçe pervâz
- 32- Kim ki bir kerre dise yâ Hazret-i Monlâ-yı Rûm
Şüphesiz cûş eyler ol dilde yenâbi'-i 'ulûm
- 33- Kûfl-i genc-i 'ilm-i mutlağdır o nâm-ı Müctebâ
Ol isimle açılır dergâh-ı 'irfân-ı Hudâ
- 34- İsm kim mecmû'a-i ism-i Celâlu'llâhdır
Zâtıña vâkıf olanlar Hâk'ıla âgâhdır
- 35- Fitne-i devrâna bâ'İş cünbiş-i ebrûsudur
'Âlemi haşr eyleyen yek na'ra-i yâ hû'sudur
- 36- Âşiyân itmiş vücûd-ı pâkini 'Ankâ-yı 'aşk
Kâlib-ı ra'nâsı olmuş şûret-i zîbâ-yı 'aşk
- 37- Zâhir olmuş 'âleme bu şûret-i ra'nâ ile
Velvele salmış cihâna şevk-i hûy u hây ile

30 ferşin : ferş S1 / pür : bir S1.

32 Monlâ-yı : Monlâ-i S1 / cûş eyler ol dilde : ol dilde cûş eyler S1.

33 Ol isimle : O ismiyle S1.

37 ra'nâ : zîbâ S1.

- 38- Şûreti şûret degildir cânı cân-ı ma'nîdir
Şûretiniñ geldiği âlem cihân-ı ma'nîdir
- 39- Şûreti şûret degil âyfe-i dîdârdır
'Aşk'dır başdan başa kendisini izhârdır
- 40- Kendisin bu âleme izhârdan maksûdı var
Yoğsa mümkün mi ola şûret o nûr-i Kirdigâr
- 41- Mağsadı ol kim cihânı eyleye âgâh-ı 'aşk
Tâ bileler kimdiğin âlem o şâhen-şâh-ı 'aşk
- 42- 'Aşk'dır ismi şerîfi soñra Mevlânâ dimiş
'Aşk iken kendüsini âlemde 'âşık eylemiş
- 43- Bir bölük üftâde-i 'aşk ile kılmış müstevî
Soñra dönmüş adların koymuş gürûh-i Mevlevî
- 44- Her birisi 'aşk'dan gayri vücûduñ münkiri
'Aşk'dır zîrâ ser-â-ser kâinâtîñ mazharı
- 45- Oldılar müstehlik-i deryâ-yı bî-pâyân-ı zât
Başlarından aşdı emvâc-ı zuhûrât-ı sıfât
- 46- Lâ-mekâna irdiler gülbang-ı rûhânîleriñ
'Arşîñ üstünde çalarlar kös-i şulţânîleriñ
- 47- Reh-neverd-i 'aşkı kim durmaz semâ'-ı rağş ider
Hem sefer-ender-vaţandır hem vaţan-ender-sefer
- 48- Rağşa-i mihr-i vücûduñda iderler reş-i nûr
Şeş cihet envârına hem mazhar u hem dûrdur

40 kendisini : kendisi bir S2.

43 kılmış : itmiş S2 // gürûh-ı : gerde-i S1.

44 zirâ : - S1.

45 zât : 'aşk S1.

48 Bu beyit S1 nüshasında yok.

- 49- Çün elif çîzî nedâreddir semâ'ın 'ârifi
Sâye haţţ-ı istivâ-yı şemsin oldur vâkıfı
- 50- Yek medâr üzre döner pergâr-ı tedbîrâtdır
Âsumân-ı cândan te'sîr-i 'ulviyyâtdır
- 51- Oldı her bir devri bir 'âyîne-i âşâr-ı Hâk
İştîyâkından göründi şûret-i dîdâr-ı Hâk
- 52- Gûşe gûşe mihr ü mâh (u) ahter-i çarh-ı cemâl
Devriniñ kesbince te'sîriñ bulur dâ'irde hâl
- 53- Çarh çarh ecrâm-ı 'ulviyyât-ı eflâk-ı vücûd
Ol zamân ahkâmınıñ icrâsına eyler vürûd
- 54- Devr devr ol âfitâbıñ pertevi efzûn olur
Dem-be-dem germiyyet-i âşâr-ı dîger-gûn olur
- 55- İbtidâñı çarhda 'ârif bilür kim kâ'inât
Yek-medâr-ı nokta-i zât üzredür eyler şîfât
- 56- Hem ikincide bilür kim noktanıñ sırrı beyân
Devr-i dâ'ir sür'at-i noktayla zâhirdir hemân
- 57- Noktanıñ esrârını şoñra beyân idem saña
Dañi ilerüde ol sırta olursuñ âşinâ
- 58- Şimdi bu devrin beyânıñ diñle gûş-ı hûş ile
Dâ'irâtı añla bu manzûme-i pür-cûş ile

49 elif : elfe S1 // sâye-i : şâne-i S2 / oldur : oldı S2.

50 perkâr-ı : perkâ S1.

51 devri : devr S2.

53 ecrâm : eczâm S2 / eflâk-ı : eflâ S1 // ahkâmınıñ : ahkâmıñ S2.

55 Bu beyit S1 nüshasında yok.

56 sırrı : tizi S2.

57 ol : o S1.

58 bu devriñ : budur ki S2 // pür : - S1.

- 59- Şâlişîñ aḥkâmı bî-nuṭḫı zebân eyler zuhûr
Bil üçüncünüñ rumûzun nûr nûr-ı nûr-ı nûr
- 60- Yok üçüncüde beyân olmaz neler zâhîr olur
Vardığın dem añla kim ne şîveler bâhir olur
- 61- Tırra-i zülf-i şanem oldu gülû-gîrim benim
Yoḥsa vaşf-ı ḥüsnüñe yetmişdi taḫrîrim benim
- 62- Kıl ü kâlim mû-be-bû yağmaya virdi kâküli
Kılca fikrim ḳalmadı araya girdi kâküli
- 63- İḳtidârım ḳalmadı güftâre ammâ neyleyem
Ḳalmasın bu nev-suḥân nâḳış hemân ben söyleyem
- 64- Feyz-i Mevlânâ beni tûtî-i gûyâ eyledi
Nuṭḫumı rûḫ-i 'inâyâtıyla ihyâ eyledi
- 65- Çıkmadan ser-rişte-i Esrâr elimden ey Ḥudâ
Eyle bu levḫ-i beyânîñ ḥüsn-i tekmiñlin 'aṭâ
- 66- Cünbiş-i gönülüm meded dest-i rızâdan çıkmasın
Sırr-ı güftârım derûn-i âşinâdan çıkmasın
- 67- Söyle ey kilik-i suḥan-pîrâ inâyet vâktidir
Yârdan luṭf u kerem feyz-i hidâyet vâktidir
- 68- İstimâ' eyle semâ'ın sırrını ey Mevlevî
Tâ ki feyzinde zuhûr itsin fütûḫ-ı ma'nevî
- 69- Nüh felek nâbûd iken var idi 'âlemde semâ'
'Âlem-i zât idi yoḡiken (bu) âdemde semâ'

63 ben : - S1.

67 feyz-i hidâyet : 'inâyet S1.

- 70- Lâ-mekânîñ âfitâb-ı bî-zevâlidir semâ´
Hâzretiñ mir´ât-ı envâr-ı cemâlidir semâ´
- 71- Ravza-i mülk-i semâ´ oldu behişt-i ´âşıkân
Halk olup nûr-i semâ´yile sirişt-i ´âşıkân(
- 72- Her birisi ´aşk-ı Mevlânâ´yile hayrettedir
Hâliyâ müstağrak-ı dîdâr olup cennettedir
- 73- Va´de-i ferdâyı bilmez ´âşık-ı şeydâları
Bu´l-´aceb dîvânelerdir hâldir ferdâları
- 74- Öyle Mevlânâ´ya ´âşıkdır ki ol hayrânlar
Sıdk ile Mevlâ´sıdır ´âlemdeki şultânlar
- 75- Cenneti kayd eyleyüp bir gûşe-i dergâhına
Eylemiş tertûb-i meclis dûdmân-ı râhına
- 76- Cem´ idüp ol meclise maşşûl-i sûr u mâtemi
Lübb idüp bir bezme almış germ ü serd-i ´âlemi
- 77- Tâ ki ser-mest olalar bir câm ile ehl-i fenâ
Ġark-ı deryâ-yı şarâb-ı feyz olup ser-tâ be-pâ
- 78- Öyle bir meclisdir ol meclis ki sâķîsi Hudâ
Gûşe gûşe mest-i müstağrak hezârân evliyâ
- 79- Rûh-ı AĦmed zîb-i şadırıdır o bezm-i dil-keşîñ
Sırr-ı Haydar sâğarıdır ol şarâb-ı bî-ġışîñ
- 80- Devr-i Âdem gerdiş-i peymânesinden müncelî
Meclisinde dönmede devriyye-i sırr-ı ´Alî
- 81- Sırr-ı devr-i Âdem anda ´âlemü´l-ekber odur
Sırr-ı devr-i ´âlem anda âdemü´l-ekber odur(

71 mülk-i semâ´ : mülk-i – S2.

81 âlemü´l : âdemü´l S1.

- 82- 'Aşk'dır ol meclisin germiyyet-i bâzârı hep
'Aşka âgâh olmayan eṭvârına eyler 'acep
- 83- 'Aşk'dır sâkıf vü câm ü bâde vü nuḳl ü nedîm
'Aşkdan ğayri vücûduñ aşlı yok Allâh 'alîm
- 84- 'Aşk olur ser-tâ-ḳadem nüh cur'a-nûş-ı sâġarı
Neş'e-i 'aşliyyesiyle ülfet eyler her biri(
- 85- 'Aşk kim ehl-i dile rindânedir her cilvesi
Neş'e-i zâtın bilen insânadır her cilvesi
- 86- 'Aşk ol gencînedir kim mâcerâsı dildedir
Perdesi maḥfûzuna zıddiyyet-i kâmildedir(
- 87- 'Aşk oldu câmi'ül-ezdâd-ı âşâr-ı vücûd
Cem'an ü farḳan anıñla mütteḥid bûd u nebûd(
- 88- 'Aşk sırrı fâş-ender-fâş iken bu 'âleme
Perde perdedir gelen idrâk ibn-i Âdeme(
- 89- 'Aşk bi'z-zât 'âleme rüsvâlîġa mecbûrdur
Şûretâ geh Ḳays ü geh Ferhâd ü geh Mañşûr'dur
- 90- Adını andıkça Esrâr'ı ider rüsvâ-yı mest
Gezdirim mey-ḥânelerde bî-ser ü bî-pâ-yı dest(
- 91- Bilmem ol sâkıf bu gün mest eyleyüp neyer beni
'Aklımlı yaġmalayıp âşufte-gû eyler beni(

84 cür'a-nûş : cür'a-gûş S1.

86 ol : o S1.

87 bûd u : bûd - S2.

88 perde perdedir : per ender perde S1.

90 bî-pâ-yı dest : bî-pâ-yı mest S1.

91 bu gün mest eyleyüp : bu güne mest idüp S1.

- 92- Oldı bu göñlüm ħarâb-ender-ħarâb-ender-ħarâb
Oldıĝı günden beri tâ cur'asında neş'e-yâb
- 93- Âh âh ey 'aşk-ı kâfir âh âh ey bî-vefâ
Eylediñ aĥvâlimi yek-ser tebâh ey bî-vefâ(
- 94- Ey gönül ey maĥşer-i ĝavĝâ-yı 'aşk-i fitne-ser
Eylediñ Esrâr'ı da kendiñ gibi bî-pâ vü ser
- 95- Gerdûn-i câna taķıp zencîr-i şevķin 'aşk-ı pâk
Rûy-i 'aķlı nâĥun-ı eyvâh eyler çâk çâk(
- 96- Dürlü dürlü fitneden yüz gösterüp 'âlemlere
'Âşıkı muĥtâc ider zehr-âb-dân merhemlere(
- 97- Ey nice Mansûr-ı Ĥaķ-ĝûyı şanem-ĥân itdi 'aşk
Ey nice ĥutbuñ mekânın kâfiristân itdi 'aşk(
- 98- Ey elinden 'âciz Eflâtun u Câlinûslar
Ey aniñ derdiyle çâk çâk olur nâmûslar
- 99- Ey nice temkînler yaĝmaya virdi derd-i 'aşk
Ĥürmen-i 'aķlı bütün esdi şavurdı derd-i 'aşk
- 100- 'Aşkdır 'âlemleri ĝavĝâlara dûş eyleyen
Ĥûn-i 'uşşâķı döküp deryâ-yı pür-cûş eyleyen(
- 101- Fitnesiyle rûy-i ĥaĥt u ĥâle baĝlar ba'zısın
Berhemen-veş zülfden zünnâra baĝlar ba'zısın(

93 yek-ser tebâh : âh yek tebâh S2.

95 nâ-ĥûn : nâ men S1.

96 zehr-âb-dân-ı : zehr iden S1.

97 şanem-ĥân : şafĥân S1.

100 pür : bin S2.

101 rû-yi : derd-i S2 // Berhemen-veş : peri-bin-veş S2.

- 102- 'Aşk oldı feylesofî eyleyen ahter-perest
'Aşk itdi millet-i tersâyı peygâamber-perest
- 103- 'Aşk itdi Ahmed-i Muhtârı ma'sûk-ı Hudâ
Kendiyi kendinde sevdi Hâzret-i Rabbü'l-verâ
- 104- 'Aşk ol cânânedir kim kâinât dil-hestesi
Hûr-ı cennet turra-i tarrârınıñ ser-bestesi
- 105- Hânumân-ı 'âşıka âteş urup başdan başa
Urdurur âhir ser-i sevdâsını taşdan taşta(
- 106- Gamzesine düş olanlarıñ oñulmaz yaresi
Çarğa-i deryâ-yı hûn olur dil-i şad pâresi(
- 107- Tîğ ber-kef olsa bir kez maḥv olur milk-i cihân
Çarḥ-ı heftümde düşer geri beyâne el-emân
- 108- Hâsm-ı cânı Zâl u Sâm'ın kâhramân-ı fitnesi
Pâdişâhlar hep esîr-i nâ-tuvân-ı fitnesi
- 109- Perde-ender perde-ender-perdedir bâzârlığı
Yârdır ammâ sever gâyet ile aḡyârlığı
- 110- 'Âşıkıma bildirip kendisini biñ nâz ider
Soñra 'âşıkdan dönüp arz-ı niyâz-ı âḡâz ider
- 111- Eyleyip sûz u güdâz eyler hezâr eḡân u zâr
Kendi hüsününden diler kendisin itsin kâm-kâr
- 112- Tûtü vü mir'ât-veş 'âşık olup hayret-edâ
'Aşk ider pîş ü pes-i mir'ât-ı ḡaşr-i mâ-cerâ

105 âhir ser-i sevdâsını : ser-i sevdâsını âhir S2.

106 düş : dost S2.

- 113- 'Aşk Hakk'ın 'âşıkı Hakk ise 'aşkın 'âşıkı
Fark olunmaz bir taraftan fâ'ikından lâhikî(
- 114- Şems-i vahdet-tâb-ı nüh eflâk-ı hüviyyetdir ol
İsmdir ammâ müsemmâ-yı rubûbiyyetdir ol
- 115- "**Küntü kenz**" esrârını îmâ ider her nüktesi
"**Lî me'allah**" remzini ifşâ ider her nüktesi
- 116- 'Âşıkın âh-ı derûnı nûr-i Aḥmed'den gelür
'Aşk-ı 'âşık nâle hep kûy-i Muḥammed'den gelür
- 117- Hakk Cenâb-ı Aḥmed'i gönderdi kim bu 'âleme
Sırr-ı 'aşkı eylesin teblîğ ibn-i Âdeme
- 118- Evvelâ nâzil olan âyet ki "**bismi'llâh**"dır
Noḡtanın remzin pes-i bâ'da gören âğâhdır
- 119- Ancak ol bir noḡtanın tefsîridir Kur'ân hep
Oldı herkes sırrını taḡkîkde ḡayrân hep
- 120- Noḡtanın sırrına vâkıf Ḥayder-i Kerrâr'dır
Ḥâmil-i 'ilm-i ledünnî Aḥmed-i Muḡtâr'dır
- 121- Nûr-ı Aḥmed noḡta-i Ḥayder'de oldı ber-ḡarâr
Medd-i zıllü's-şems ol ser-ḡalka(y)ı eyler medâr
- 122- Şems-i Tebrîzî ki oldur noḡta-i âteş-feşân
Virdi her bir zerresi Tûr-ı tecellîden nişân
- 123- Mevc-i deryâyı şadâ-yı Şems-i Tebrîz itdi cûş
Çarḡ-ı çârumda Mesîhâ gûş idüp oldı ḡamûş

113 Hak : - S1.

118 olan âyet : itdigi S1.

122 tecellîden : tecellâdan S2.

- 124- Şems sırrı bir 'azîm esrârdır ey Mevlevî
Lîk lafz u harfe şîgmaz ol rumûz-ı ma'nevî
- 125- Dîde çünki nazra-dâr-ı cânib-i Tebrîz olur
Eşkimiñ her kaçresi deryâ-yı âteş-hîz olur
- 126- Âsumân-ı fikrime ism-i şerîfi çün gelür
Cism-i hâki ser-be-ser hürşîd-i âteş-rîz olur
- 127- 'Aşkdır ser-tâ-ka-dem ol nokta-i devr-i 'Alî
Hâzret-i Hünkâr'dandır bu rivâyât-i celi
- 128- Nokta tefsîr olsa ger zât-ı 'Alî zâhir olur
Hayder'in ma'nâsı Şemsü'd-dîn'den bâhir olur
- 129- Şems tefsîr olsa ser-tâ-pâ beyân-ı 'aşkdır
Zât-ı pâki şu'le-pâş-ı âsumân-ı 'aşkdır
- 130- 'Aşk tefsîr olsa Mevlânâ Celâlü'd-dîn çıkar
Ol mu'ammâdan anıñ resm itdigi 'âyîn çıkar
- 131- 'Aşk Mevlânâ'ya mazhar olduğiyçün 'aşkdır
Şanma kim ol 'aşka mazhar olduğiyçün 'aşkdır
- 132- Hânedânında anıñ terbiye gördü ibtidâ
Şoñra 'aşkım diyü şaldı 'âleme şad mâcerâ
- 133- Tıfl-ı hâne-perveridir ol Hüdâvend'in ki 'aşk
Hüsünüñ pâmâli oldı Mısr u Bağdâd u Dımaşk

125 dîde : dîdede S1.

126 fikrime : tektime S2.

129 ser-tâ-pâ beyân-ı : ser-tâ beyâbân-ı S1.

132 ibtidâ : anıñ S1.

133 Hüdâvend'in : Hüdâvend S1 // Hüsünüñ : Hüsünüñ S1 / u : - S1.

- 134- 'Aşkını oldur neydiğin ta'lim iden tâ Âdeme
Belki 'aşkı 'aşk idüp irsâl iden bu 'âleme
- 135- Derd-i 'aşka düşün iden devrânı ol meh-pâredir
Cümle 'aşkından anın kevn ü mekân âvâredir
- 136- Hâlet-i zîbâsının hayrânı 'âlem bîş ü kem
'Aşkının âşuftesidir ehl-i dil Rûm u 'Acem
- 137- Müntehâ-yı menzil-i 'uşşâktır ol bâr-gâh
Âsitân-ı feyz-i Monlâ'ya düşer her merd-i râh
- 138- Her sülûkünü mültecâsıdır nigâh-ı pîr-i 'aşk
Ser-bülend-i gayridir şâhib-külâh-ı pîr-i 'aşk
- 139- Zîr-i destinden olur sâliklere takşım 'aşk
Bi'l-fi'il celb-i rızâsıyla olur teslîm 'aşk
- 140- Sûfiyânın hâliyâ oldur veliyy-i ni'meti
Evliyânın kuvvet-i cândır ziyâ-ı şöhbeti
- 141- Mülket-i Rûm'un huşûşan bâ'İş-i ikbâlidir
Âl ü evlâdı bu mülkün şimdi hüsn-i kâlidir
- 142- Âl ü evlâdıyla eflâke zemîn itmekde nâz
Cümle ol dergâha eyler kâ'inât 'arz-ı niyâz
- 143- On sekiz bin âlemin evlâd-ı Monlâ cânidir
Râh-ı tahkîkin bütün ol zâtlar burhânıdır
- 144- Yâ İlâhî Âl-i Mevlânâ'yı eyle müstedâm
Haşre dek evlâd-ı Şiddîkî'ye vir hüsn-i devam

138 gayridir . garidir S2.

141 hüsn-i kâlidir : hüsn ü kâlidir S1.

142 'arz-ı niyâz : 'arz u niyâz S1.

144 hüsn-i devam : hüsn ü devam S1.

145- 'Aşk-ı Mevlânâ'dan itme gönlümü yâ Rab cüdâ
Ancağ ol lâzım baña dünyâ vü 'uqbâ bir yaña

3. Mübârek-Nâme'nin Değerlendirmesi

Esrâr Dede'nin Şeyh Gâlip vasıtasıyla Mevlevîliğe girdiğini, kısa bir zamanda girdiği tarikatı benimsediğini, şiirlerinde mensup olduğu tarikatın özelliklerini yansıttığını ve çok içli bir şair olduğunu yukarıda belirtmiştik.

Şimdi de Esrâr Dede'nin *Mübârek-nâme*'sinin işlemiş olduğu temaları esas alarak değerlendirmesine geçelim. Takdir edileceği gibi eserin bütün muhtevası ve sanatlarını da içine alan bir çalışma, makale boyutlarını çok zorlayacağından sadece eserde geçen ana temaları ele alarak bu değerlendirmeyi yapmayı uygun gördük. Bir de şunu belirtmeliyiz ki ele aldığımız bir konuyla ilgili olarak eser içinde bir çok beyit var olabilir ve her beyitte de farklı bir yorum ya da bakış açısı bulunabilir. Biz değerlendirmemizde temel olabileceğine inandığımız ifadelerin geçtiği beytleri almayı ve açıklamalarını yapmayı düşündük.

3.1.Aşk: Esrâr'ın *Mübârek-nâme*'sinde sıkça kullandığı ve *Mübârek-nâme*'de en çok geçen tema aşktır. Aşkın değişik tanımları, teşbih ve mecazlarla anlatılır. Mevlânâ'nın aşkı nasıl değerlendirdiğini vurgulayarak söze başlayıp onun asıl isminin aşk olduğunu söyler.

Şûreti şûret degil 'âyîne-i dîdârdır
'Aşkdır başdan başa kendisini İzhârdır(39)¹⁹

Mağsadı ol kim cihânı eyleye âgâh-ı 'aşk
Tâ bileler kimdigin 'âlem o şâhen-şâh-ı 'aşk

'Aşkdır ismi şerîfi sonra Mevlânâ dimiş
'Aşk ile kendüsini 'âlemde 'âşık eylemiş(41-42)

Esrâr'a göre; Mevlânâ'nın asıl gayesi bütün âlemi aşkdan haberdar etmektir. Aşk hiçbir zaman fani şeylere bağlanıp heba edilmemeli, aşkın asıl gayesi bilinmeli. Yani insanlar mecazî aşka değil hakiki aşka yönelmeli. Hakikî aşk ise ancak Yüce Allah'a duyulan aşktır. Allah dostlarına göre aşkların en güzeli ve en ulvîsi Cenâb-ı Allah'a karşı duyulanıdır.

Esrâr şu beyitlerle aşkın önemini anlatırken onun âşığı ne hâllere düşürdüğünden bahseder.

¹⁹ Buradaki sayı Mübârek-name'nin beyit numarasını belirtmektedir.

Ey nice Manşûr-ı Hak-gûyî şanem-hân itdi 'aşk
Ey nice kûţbuñ mekânın kâfiristân itdi 'aşk (97)

Ey elinden 'âciz Eflâţun u Câlinûslar²⁰
Ey ânîñ derdiyle çâk çâk olur nâmûslar (98)

'Aşkđır 'âlemleri ğavgâlara dūş eyleyen
Hûn-i 'uşşâkı döküp deryâyı pür-cûş eyleyen (100)

Esrâr, aşkın âlemde kavga sebebi olduğundan, âşıkların kanını akıttığından, âşığın aklını başından nasıl aldığından, Hallâc-ı Mansûr'un aşkından dolayı darağacına gitmesinden bahsederek aşkın, âşığın başına getirebileceği şeylere işaret eder. Herkesin aşkın elinden ne kadar aciz olduğundan, aşk derdinden ar ve namustan nasıl vazgeçtiğini beyitlerinde ifade eder. Hatta Eflatun gibi büyük bir filozofun bile aşkı anlama ve anlatmaktan aciz olduğunu söyler.

Esrâr'a göre aşk öyle bir şeydir ki; filozofu yıldızlardaki güzellik ve ahenge hayran bırakarak onlara taptırır. Aşk ile bir putperest peygamberlerin mesajındaki güzelliklere vurulur ve peygamberliğini kabul eder.

'Aşk oldı feylesofi eyleyen ahter-perest
'Aşk itdi millet-i tersâyı peygâmbere-perest (102)

Cenâb-ı Allah da Hz Muhammed'e "habibim" derken aslında kendini yani yarattığı güzelliği sevmektedir.

'Aşk itdi Ahmed-i Muhtârı ma'şûk-ı Hudâ
Kendüyi kendinde sevdi Hazret-i Rabbü'l-verâ (103)

'Aşk Hakk'ın 'âşıkı Hakk ise 'aşkın 'âşıkı
Fark olunmaz bir taraftan fâ'îkından lâhîkî (113)

Mevlânâ ile Şems-i Tebrîzî'nin arasındaki sevgiden bahsederken de Mevlânâ'nın ilmini Şems'den aldığını ve mürşidiyle bütünleştiğini anlatır. Esrâr'ın ifadesiyle, Şems tefsir olsa ortaya aşk çıkar, aşk tefsir olunca da Mevlânâ ortaya çıkar.

²⁰ Calinus: Bergama'da doğup Roma'da yaşayan büyük bir Grek filozofu.

Şems tefsîr olsa ser-tâ-pâ beyân-ı 'aşkıdır
Zât-i pâki şu'le-pâş-ı âsumân-ı 'aşkıdır

'Aşk tefsîr olsa Mevlânâ Celâlû'd-dîn çıkar
Ol mu'ammâdan anıñ resm itdigi 'âyîn çıkar (129-130)

'Aşkıdır sâkî vü câm ü bâde vü nuql ü nedîm
'Aşkıdan ğayri vücûduñ aşlı yok Allah 'alîm (83)

3.2. Hz. Peygamber: Hz Peygamberimiz de *Mübârek-nâme*'de sıkça ve sıfatları vurgulanarak geçer. Esrâr, bir beyitte aşğın içinden gelen o yanık ve içli âhın Hz. Peygamber'in nûrundan geldiğini ve aşğın inlemelerinin de O'nun olduğu yere duyduğu özleminden geldiğini vurgular. Çünkü burada anlatılan aşık bir Hak aşığıdır.

'Âşıkıñ âh-ı derûnı nûr-i Aḥmed'den gelir
'Aşkı-ı 'âşık nâle hep kûy-i Muḥammed'den gelir (116)

Başka bir beyitte de, Allah'ın Hz. Muhammed'i insanlara aşkı tebliğ etmek için gönderdiğini söyler.

Ḥaḥ Cenâb-ı Aḥmed'i gönderdi kim bu 'âleme
Sırr-ı 'aşkı eylesün teblîğ ibn-i Âdeme (117)

Yine bir beyitte Hz. Peygamberin ilm-i ledün sahibi olduğunu ve bir nokta olan ilmin Hz. Ali tarafından bilindiğini, ilmin onda karar kıldığını belirtir.

Ḥâmil-i 'ilm-i ledünnî Aḥmed-i Muḥtârdır
Noktanıñ sırrına vâkıf Ḥayder-i Kerrârdır

Nûr-ı Aḥmed nokta-i Ḥayder'de oldı ber karâr
Medd-i zıllû'ş-şems ol ser-ḥalkayı eyler medâr (120-121)

3.3. Diğer Peygamberler: Esrâr Dede, eserinde, Hz. Muhammed'ten başka bazı peygamberleri de zikreder. Eserde insanlığın atası ve ilk peygamber Hz. Adem, Hz. Nûh ve Hz. İsâ geçmektedir. Hz. Nûh tufan zikredilerek geçerken Hz. İsâ'dan da Mesîh ve İsfî olarak bahsedilmektedir.

Merhabâ rûhu'l-ı-kudüs âyînedâr-ı hazretiñ
Merhabâ 'İsî vü cân müştâk-ı feyz-i şöhetin

Merhabâ ey Nûh-ı tûfân-ı mezâhir merhabâ
Merhabâ kim bendedir dünyâ vü mâ-fihâ saña (23-24)

3.4. Hz. Ali: Hz. Ali de Hz. Peygamber'le birlikte bazı beyitlerde zikredilir. Onun ilminden, ilminin öneminden ve Hz. Peygamber'e olan yakınlığı belirtilerek beyitlerde geçer.

Nûr-ı Ahmed nokta-i Hayder'de oldu ber-şarâr
Medd-i zıllü'ş-şems ol ser-halkayı eyler medâr

Hâmil-i 'ilm-i ledünnî Ahmed-i Muhtârdır
Noktanın sırrına vâkıf Hayder-i Kerrârdır (120-121)

3.5. Hadisler: *Mübârek-nâme*'de tasavvufî eserlerde sık kullanılan hadislerden sadece iki tanesi geçmektedir.

"*Küntü kenz*" esrârını î mâ ider her nüktesi²¹
"*Lî me'allah*" remzini ifşâ ider her nüktesi (115)²²

3.6. Mevlânâ Sevgisi: Tarikata girdikten sonra şairimizde öyle bir Mevlânâ aşkı ortaya çıkar ki *Mübârek-nâme*'deki şu beyit onun Mevlânâ sevgisinde geldiği zirveyi anlatır;

Nûr-i feyziñden zühûr itmiş bu cümle kâ'inât
Zâtın göstermede halka merâyâ-yı şıfat (3)

Esrâr, bu beyitte âlemin Mevlânâ'nın nûrundan ortaya çıktığını söyleyerek Hz. Peygambere ait bir sıfatı Mevlânâ'ya atfetmiştir.

Esrâr'da büyük ve coşkulu bir Mevlânâ sevgisi vardır. Bu yüzden *Mübârek-nâme*'nin ilk beyitlerini Mevlânâ'yı överek yazmaya başlar. Daha sonra da Mevlânâ'nın değişik yönlerini farklı teşbihler ve kıyaslar yaparak

²¹ Bu hadisin tam meali şudur; "Ben gizli bir hazine idim bilinmek istedim ve Beni bilen insanlar yarattım." Aclûnî, Şeyh İsmâil b. Muhammed, *Keşfü'l-Hafâ*, II/132.

²² Hadisin tam metninin meali şöyledir: "Benim Allâh katında öyle bir hâlim vardır ki, benim o hâlîme, ne bir meleğ yaklaşabilir, ne bir peygamber ulaşabilir." Aclûnî, Şeyh İsmâil b. Muhammed, *age.*, II/173.

övmeye devam eder. Peygamberlere mahsus olan bir çok özelliği ona atfederek övgüsünü daha da ileri götürür.

Hep 'avâlimden idüp cevân geldiñ âdeme
Künbed-i tâk-ı 'anâsırda idersiñ zemzeme

Nâgmelerle eylediñ her dürlü taḥmîd ü şenâ
Gâh tenzîh gâh teşbîh gâh illâ gâh lâ

Adını gerçi Celâlî'l-Ḥaḳḳ Rûmî söylediñ
Lîk gâh Âdem gehî Ḥâtem gehî Ḥaydar didiñ

Âdemiyet ḥâtemiyet vaşfınıñ 'unvânıdır
Cân-ı 'âlemsin vücûduñ kâinâtın cânıdır

Devr-i Aḥmed'de zuhûruñ oldu ḥatmü'l-evliyâ
Sende zâhir oldu hep esrâr-ı ḥatmü'l-enbiyâ (6-10)

Esrâr Dede, bu beyitlerde Mevlânâ'yı överek onun sözlerinin hepsinin bir olan Allah'ı övme ve O'na hamddan ibaret olduğunu, adını Celâleddin Rûmî olarak belirttiği halde, bazen Adem, bazen Hatem (hatemü'l-enbiya olan Hz. Muhammed), bazen de Haydar (Hz. Ali) olarak söylediğini belirtir.

Âdem olmasının, O'nun aynı zamanda Hâtem olmasının da bir vasfı olduğunu, yani Mevlânâ'nın yaptığı tasavvufî terbiye ile peygamberlerin hepsinin varisi olduğunu söylemektedir. Çünkü bütün peygamberler Allah tarafından insanları iyi ve güzel olana yönlendirmek için gönderilmiştir. Mevlânâ da insanları sevgiye, aşka ve dostluğa davet ederken peygamberlerin yaptığı bir görevi yapmaktadır.

Diyamondî Keçeoğlu da bir yazısında Mevlânâ için "Mevlânâ'da Musevî, Mûsâ'sını bulur. İsevî, İsâ'sını bulur. Mevlânâ'da Muhammedî hem Mûsâ'yı, hem İsâ'yı hem de bütün peygamberlerin ve her iki cihanın sultanı olan Habib-i Hüdâ, Peygamberimiz Efendimizi bulur."²³ diyerek Mevlânâ'nın özelliğini vurgulamaktadır. Her dinden insan tarafından sevilmesi ve fikirlerinin kabul edilerek değer verilmesi Mevlânâ'nın ne kadar evrensel değerlere sahip bir kişi olduğunun bir göstergesidir. Esrâr aslında övgüsünü bu kadar ileri götürmekte haksız da sayılmaz.

Esrâr Dede şu beyitle Mevlânâ'nın bu misyonuna bütün evliyânın şahitlik ettiğini söylemektedir.

²³ Mustafa Özdamar, *Yaman Dede*, Marifet Yay., İstanbul 1994, s.449.

Evliyâ-i hâzreti'l-ğuds-i Muḥammed ser-te-ser
Hâtemiyyet sendedir diyü şehâdet itdiler (11)

Daha sonra da Muhiddin İbn-i Arabî, Feridüddin Attar ve Senâyî gibi büyük zatların da Mevlânâ'nın dergahında yetişmiş olduğunu, onun feyziyle eserler ortaya koyduğunu belirtir. "Merhaba" ile başlayan ve Mevlânâ'ya övgülerin yer aldığı beyitlerle ona olan sevgisini dile getirir.(22-28)

Merḥabâ ey kâinâtîñ muḥlisi ḥâlisi
Merḥabâ sensiñ kemâle erdiren her nâkışı (25)

3.7. Mesnevî: Mevlânâ'nın en önemli eseri olan ve kendisinin ağzından bizzat söylediği, Hüsamettin Çelebi'nin kaleme almış olduğu *Mesnevî*'den bahsederken, akıl sahiplerini irşad ettiği, hatta onun bir beytinin bile irşada yetebileceğini vurgular.

Meşnevî'den mısra'ayni oldı mürşid tâlibe
Bir beyit pesdir yeter irşad-ı 'aql-ı gâlibe (18)

3.8. Mevlevîlik: Esrâr Dede, Mevlevîlerden bahsederken de şöyle der:

Bir bölük üftâde-i 'aşk ile itmiş müstevî
Şoñra dönmüş adların koymuş gürûh-i Mevlevî (43)

Yani " Bir bölük âşığı aşkla aynı kıvama getirmiş, daha sonra da dönüp bunlara Mevlevî adını vermiş." Burada 'dönüp' kelimesiyle Mevlevîlikteki semâya da işaret edilmektedir.

3.9. Semâ': "Mevlevî ayinlerinde dönmek, oynamak, güzel ses ve müzikle vecde gelmek"²⁴ gibi manalarına gelen semâ' da *Mübârek-nâme*'de çokca kullanılmaktadır. Esrâr, bir beyitte semâ'ı daha dokuz felek yok iken bile vardı diye belirtir.

Nüh felek nâbûd iken var idi 'âlemde semâ'
'Âlem-i zât idi yogiken (bu) âdemde semâ'(69)

Başka bir beyitte de, semâ'ın âşıkların cenneti olduğunu ve âşıkların göz yaşının semâ'dan yaratıldığını söyler.

²⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ yay., Ankara 1995, s.475.

Ravza-i mülk-i semâ' oldu behişt-i 'âşıkân
Halk olup nûr-i semâ' yile sirişt-i 'âşıkân (71)

Yani; "Semâ' ülkesinin bahçesi aşıkların cennetidir. Aşıkların gözyaş-
ları semâ'ın nûrundan yaratılmıştır."

Esrâr, semâ'ın önemini de şu beyitle açıklar:

Öyle bir meclisdir ol meclis ki sâkîsi Hüdâ
Güşe güşe mest-i müstağrağ hezârân evliyâ (78)

Yani ; "Sema' meclisi öyle bir meclistir ki, orada Allah sâkidir ve o
mecliste binlerce evliya sarhoş dolaşır."

3.10. Şahıslar: Esrâr Dede, *Mübârek-nâme*'de bazı efsânevî kahramanlar ve tasavvuf büyüklerinden de bahseder. Bunlar, Nakşibendî, Dede Ömer Rüşenî, İbrahim Gülşenî, Kays, Ferhad, Hallac-ı Mansûr, İbn-i Arabî, Câlinus, Eflâtun, İran mitolojisinin efsane kahramanları Zâl ve Sâm'dır.

Gülşenî gül-zâr-ı 'aşkıında senin bülbül gibi
Rüşenî çeşm-i çerâğın yakdı senden gül gibi (16)

Senden aHz itdi rüsûmun Şeh Bahâ-i Nakşbend
Zülfüne oldı senin sünbül gibi bir merd bend (15)

'Aşk bi'z-zât 'âleme rüsvalığa mecbûrdur
Şûretâ geh Kays ü geh Ferhâd ü geh Mansûr'dur (89)

Haşm-ı cânı Zâl ü Sâm'ın kahramân-ı fitnesi
Pâdişâhlar hep esîr-i nâ-tuvân-ı fitnesi (108)

3.11. Şems-i Tebrîzî: Şems-i Tebrîzî, Mevlânâ'nın mürşidi olduğundan *Mübârek-nâme*'de bahsi sıkça geçmektedir. Esrâr, denizlerin dalgalarının onun sadasıyla coştüğünü, onun ilmiyle ateşler saçan bir nokta olduğunu ve o ateşin her bir zerresinin Tûr Dağında Allah'ın tecellisinden bir nişan olduğunu anlatır.

Şems-i Tebrîzî ki oldur nokta-i âteş-feşân
Virdi her bir zerresi Tûr-i tecellîden nişân

Mevc-i deryâyı şadâ-yı Şems-i Tebrîz itdi cûş
Çarh-ı çârumda Mesîhâ gûş idüp oldı hamûş (122-123)

Başka bir beyitte de Şems'in tefsirinden ortaya aşk çıkacağını ve aşkın tefsirinden de ortaya Mevlânâ'nın çıkacağını söyler.

Şems tefsîr olsa ser-tâ-pâ beyân-ı 'aşkıdır
Zât-ı pâki şu 'le-pâş-ı âsumân-ı 'aşkıdır (129)

4. Sonuç

Mübârek-nâme Esrâr Dede'nin kaleme aldığı önemli bir mesnevîdir. Her ne kadar klasik mesnevî geleneği dışına çıkamasa da eser ihtiva ettiği konularla dikkat çekmektedir. Aşk, semâ', Mevlânâ ve Mevlevîlik konusunda söylenen sözler çok manidardır. Esrâr'ın içinden gelen Mevlânâ sevgisini ifade ediş tarzı da çok içli ve samimîdir.

Esrâr Dede'nin *Mübârek-nâme* adlı mesnevîsi günümüze kadar gelmiş ve üzerinde şimdiye kadar ilmî bir çalışma yapılmamıştır. Biz bu çalışmamızda eserin nüshalarını tespit ederek sağlam bir metin ortaya koyduk. Böylece, geçmişte kaleme alınmış olan bir eseri de günümüz okur ve araştırmalarına kazandırmaya çalıştık.